Domobranstvo od 1994. godine do kraja Domovinskog rata

Veći dio 1994. godine prošao je bez posebnih vojnih aktivnosti HV-a, što je iskorišteno za reorganizaciju vojske te opremanje oružjem i materijalno-tehničkim sredstvima. Domobranske postrojbe, uz pričuvne brigade HV-a, držale su obrambenu liniju. U ZP Split crtu su držale 112., 126. i 142. brigada, 6., 7., 15. i 16. domobranska pukovnija te ostale snage domobranstva.

Nakon reorganizacije, ukinute su neke od brigada HV-a, ali i 11. i 16. domobranska pukovnija, kao i dobar dio domobranskih bojni i samostalnih domobranskih satnija.

Dio postojećih domobranskih pukovnija preustrojen je te su osnovane nove domobranske pukovnije po brojevima i lokacijama pričuvnih brigada koje su ukinute, uključujući i neke postrojbe ukinute još 1992. godine. Nakon preustroja, domobranstvo se sastojalo od 38 domobranskih pukovnija od kojih je 14 osposobljeno za napadna djelovanja: 1. (Zagreb), 2. (Zagreb), 3. (Zagreb), 4. (Zagreb), 5. (Osijek), 6. (Split), 7. (Zadar), 8. (Rijeka), 9. (Beli Manastir), 10. (Vukovar), 12. (Petrinja), 13. (Karlovac), 14. (Slunj), 15. (Šibenik), 17. (Sunja), 20. (Glina), 21. (Krapina), 24. (Varaždin), 52. (Daruvar), 107. (Valpovo), 109. (Vinkovci), 116. (Metković), 117. (Koprivnica), 118. (Gospić), 121. (Nova Gradiška), 125. (Novska), 126. (Sinj), 131. (Županja), 133. (Otočac), 134. (Biograd), 136. (Slatina), 137. (Duga Resa), 138. (Delnice), 142. (Drniš), 143. (Ogulin), 154. (Pazin), 156. (Makarska) i 157. (Slavonski Brod).

U vojnim operacijama 1995. godine domobranske su postrojbe dale velik doprinos. U operacijama Bljesak i Oluja, u kojima je oslobođen velik dio okupiranog hrvatskog teritorija, pokazale su da mogu stati rame uz rame s profesionalnim brigadama Hrvatske vojske.

Tijekom VRO Oluja i izbijanja na hrvatsku granicu s Bosnom i Hercegovinom, domobranske postrojbe dobivaju zadaću osiguravanja granice i asistiranja u uspostavi civilnih vlasti na tim prostorima i u normalizaciji života. Domobranske postrojbe pomažu u ponovnom uvođenju i popravku infrastrukture, vodovoda, električne mreže itd. Sudjeluju u asanaciji terena s postrojbama Civilne zaštite i pomažu u zbrinjavanju stoke. Obavljanjem ovih zadaća, domobranske postrojbe osiguravaju povratak pučanstva na novooslobođene prostore.

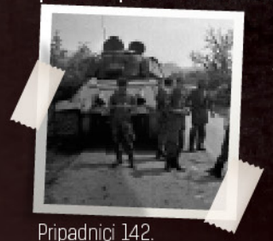

Pripadnici 142. domobranske pukovnije u Žitniću, kolovoz 1995.

Pripadnici 126. domobranske pukovnije tijekom operacije Zima 94.

O izložbi

Ovom izložbom prisjećamo se formiranja domobranskih postrojbi u Domovinskom ratu te njihovih ratnih putova. Predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman 24. prosinca 1991. svojom je odlukom ustrojio domobranstvo kao sastavni dio hrvatskih oružanih snaga, a prvi zapovjednik general Zvonimir Červenko ustrojio je niz jedinica za obranu od velikosrpske agresije. Postrojbe domobranstva bile su na razini pukovnija, bojni i satnija te su dale veliki doprinos u obrani Hrvatske, a posebno su se istaknule u akcijama Bljesak i Oluja. Budući da su neke od tih postrojbi osnovane 1992. godine, ovom izložbom proslavit ćemo i njihove jubilarne 30. godišnjice nastanka. Na izložbi su predstavljeni predmeti i fotografije iz fundusa Muzeja Domovinskog rata u Splitu koje su donirali sami pripadnici postrojbi ili članovi njihovih obitelji te predmeti i fotografije različitih posuditelja, a svi oni svjedoče o razvoju domobranskih postrojbi od samih početaka Domovinskog rata pa do konačne pobjede.

Na samom početku izložbe posjetiteljima je kroz dva edukativna panoa predstavljen kratki povijesni pregled domobranstva od samih početaka 1868. godine pa do kraja Drugog svjetskog rata 1945. godine, a tekst je popraćen fotografijama koje je za potrebe izložbe ustupio Hrvatski povijesni muzej.

Pomoću izloženih predmeta i edukativnih panoa koji ih sadržajno prate, posjetitelji izložbe se zatim upoznaju s nastankom i ratnim putovima domobranskih postrojbi tijekom Domovinskog rata. Predmeti poput uniformi, vojne opreme i odlikovanja zajedno s multimedijalnim sadržajem poput fotografija i video uratka nastalog od autentičnih videozapisa iz Domovinskog rata, daju sveobuhvatan pregled razvoja Domobranstva kao dijela Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu.

Petra Šimić

Literatura i izvori:
Tomislav Aralica, Hrvatski ratnici kroz stoljeća III: Oružane snage Nezavisne Države Hrvatske i druge hrvatske postrojbe na osovinskoj strani 1941.-1945., Znanje, Zagreb 2006.
Zvonimir Jelinović, Hrvatske vojske (domobranstvo) i obrana, Časopis za suvremenu povijest, izvorni znanstveni članak, god. 27, br. 3, 569-583, Zagreb 1995.
Milan Meleš, Vladimir Cvitanović, Domobranstvo kao sastavnica Hrvatske vojske u Domovinskom ratu 1990.-1996., članak, 89-128.
Davor Marijan, Domovinski rat, Despot Infinitus, Zagreb 2016.
Odluka o ustrojstvu Domobranstva, 24. prosinca 1991.: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_12_73_1898.html
Tado Oršolić, Hrvatsko domobranstvo kao seperatum corpus ugarskog domobranstva (1868.-1914.), izvorni znanstveni članak, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru, 165-190.
Petra Rodik, Društvene uloga i identitet Oružanih snaga RH; Analize diskursa o OS RH 1991.-1998., Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 2015.
Vojna enciklopedija (2), Vojnoizdavački zavod, Beograd 1971.

DOMOBRANSTVO U DOMOVINSKOM RATU
31. 1. – 28. 2. 2023.
Atrij zgrade Gradske uprave Grada Splita

Organizator izložbe
Muzej Domovinskog rata u Splitu

Autori izložbe i deplijana
Petra Šimić i Matej Gabrilo

Stručna suradnica
Bruna Periš

Postav izložbe
Matej Gabrilo
Petra Šimić
Bruna Periš

Fotografije za izložbu
Hrvatski povijesni muzej
Udruge braniteljskih postrojbi iz Domovinskog rata

Lektura i korektura
Garber media, d.o.o.

Grafičko oblikovanje i tisak
Editori, d.o.o.

Pokrovitelji izložbe
Ministarstvo kulture i medija RH
Grad Split

Nakladnik
Muzej Domovinskog rata u Splitu

Za nakladnika
Matej Gabrilo

Split, 2023.

MUZEJ DOMOVINSKOG RATA U SPLITU

IZLOŽBA

DOMOBRANSTVO U DOMOVINSKOM RATU

31. 1. - 28. 2. 2023.
Atrij zgrade Gradske uprave Grada Splita (Banovina)

GRAD SPLIT

Domobranstvo od 1868. do 1945. godine

Nastankom Austro-Ugarske Monarhije 1867. godine, uz zajedničku vojsku, osnovana su i domobranstva, mađarsko – Honved i austrijsko – Landwehr. Godine 1868. Hrvatska sklapa nagodbu s Mađarskom te dobiva svoje domobranstvo pod nazivom Kraljevsko ugarsko-hrvatsko domobranstvo s hrvatskim kao zapovjednim jezikom.

Hrvatsko domobranstvo bilo je podređeno mađarskom Ministarstvu zemaljske obrane, ali obveznici su mogli služiti rok na području Hrvatske, a hrvatske oružane jedinice nosile su hrvatska imena i imena hrvatskih gradova u kojima su se nalazila posadna zapovjedništva.

Pripadnici 26. domobranske pješačke pukovnije
(izvor Hrvatski povijesni muzej)

Vojnici u rovovima s plinskim maskama sa suhim cjedilom na bojišnici Bukovine 1915. godine (izvor Hrvatski povijesni muzej)

Hrvatski domobrani pod austro-ugarskom krunom borili su se u Bosni, preko Drine u Srbiji, Galiciji i Bukovini. Ulaskom Italije u rat i osvajanjem zapadnog fronta, hrvatske postrojbe uključuju se u borbe kod Gorice, Soče, Tirola i Piave, zatim na Karpatima, u Rumunjskoj te na solunskom frontu.

Po završetku Prvog svjetskog rata 1918. godine, Austro-Ugarska Monarhija prestaje postojati, a Hrvatska postaje dio Države Slovenaca, Hrvata i Srba, pa zatim Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Ukidaju se domobranske pukovnije te hrvatsko domobranstvo, nakon 50 godina od osnutka, prestaje postojati, sve do ponovnog uspostavljanja u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj (NDH) 1941. godine.

Proglašenjem NDH počelo je i stvaranje oružanih snaga koje su se sastojale iz domobranstva, Ustaške vojnice i oružništva. Domobranstvo je bilo glavna komponenta oružanih snaga NDH. Ono je bilo redovna vojska koja je stvarana i popunjavana mobilizacijom i novačenjem. Domobranstvo je obuhvaćalo kopnenu vojsku, zračne snage i plovne snage.

Promaknuće novih zastavnika Prve klase domobranske zastavničke škole u perivoju Maksimir (izvor Hrvatski povijesni muzej)

Početkom 1945. godine sve oružane snage NDH objedinjuju se u Hrvatske oružane snage te su u takvom sastavu dočekale i kraj Drugog svjetskog rata. Početkom svibnja 1945. veći dio oružanih snaga NDH (domobranske i ustaške postrojbe) počeo se povlačiti prema austrijskoj granici u namjeri da se predaju zapadnim savezničkim snagama. Ispred Bleiburga zaustavila ih je britanska vojska, a uskoro potom opkolile su ih postrojbe Jugoslavenske armije. Po navodnom isteku roka za predaju, jugoslavenska je vojska otvorila vatru po opkoljenim vojnicima i civilima. Dio zarobljenika pobijen je blizu Dravograda, Maribora i u drugim slovenskim mjestima, dok su pred preživjelima bili dugi marševi smrti, poznati u literaturi kao križni put. Na križnom putu završila je kratka povijest hrvatskog domobranstva u Drugom svjetskom ratu.

Domobrani razoružali talijanske jedinice nakon kapitulacije, Dalmacija, rujan 1943.
(izvor Hrvatski povijesni muzej)

Domobranstvo u Domovinskom ratu

OSNIVANJE I USTROJ

Tijekom Domovinskog rata, Hrvatska je vojska nekoliko puta provodila veće ili manje reorganizacije s ciljem jačanja svojih vojnih postrojbi. Jedna od većih reformi bilo je ustrojavanje Domobranstva. Izmjenama Zakona o obrani od 8. listopada 1991. godine, Domobranstvo postaje poseban dio Hrvatske vojske. Odluka o ustrojstvu Domobranstva donesena je 24. prosinca, a stupila je na snagu 31. prosinca 1991. godine.

Domobranstvo su činile prostorne postrojbe pričuvnog sastava Hrvatske vojske i novoustrojene prostorne postrojbe po teritorijalnom načelu, a bile su podčinjene zapovjedništvima operativnih zona i Glavnom stožeru.

Tadašnji zamjenik načelnika Glavnog stožera Hrvatske vojske za domobranstvo, brigadir Zvonimir Červenko, izložio je u ožujku 1992. Osnovne prosudbe o suvremenom domobranstvu koje su prihvaćene kao temelj za ustroj domobranstva te iz kojih je formirana definicija domobranstva kao dijela Hrvatske vojske: „Domobranstvo je tradicionalni i teritorijalni dio Hrvatske vojske koji se sastoji od djelatnog i pričuvnog sastava. U djelatnom se nalaze časnici i vojnici u zapovjedništvima postrojbi, a u pričuvnom časnici i vojnici raspoređeni u postrojbe po ratnom rasporedu.
Namijenjeno je za obranu hrvatskog naroda, građana Republike Hrvatske i njenog integriteta, suverenosti i nedjeljivosti u miru i u ratu, a u skladu s potrebama učinkovite obrane uz najpovoljniju uporabljivost ljudskih, materijalnih i drugih čimbenika."

Oznaka za rukav Domobranstva HV

Domobranstvo od 1992. do 1994. godine

U ljeto 1992. godine započeo je proces preustroja HV-a i organiziranja domobranstva. U početnoj je fazi domobranstvo bilo organizirano po satnijama i bojnama u sastavu operativnih zona. U jesen 1992. osnovane su prve domobranske pukovnije. Operativna zona ili Zborno područje načelno se sastojalo od gardijske motorizirane brigade (A brigada ZNG), triju i više pješačkih brigada HV-a, triju do šest domobranskih pukovnija, bataljuna Vojne policije, jedne do dvije logističke baze, brigade ili divizijuna PZO-a, topničkih divizijuna za potporu i protuoklopnu borbu, inženjerijskih pontonirskih bojni i drugih manjih postrojbi.

Pripadnici 134. domobranske pukovnije na bojištu

Do 1. prosinca 1992. mobilizirano je 16.657 domobrana te je do kraja 1992. domobranstvo postalo bitna sastavnica HV-a. Osnovano je 16 domobranskih pukovnija: 1., 2., 3. i 4. u Zagrebu, 5. u Osijeku, 6. u Splitu, 7. u Zadru, 8. u Rijeci, 9. u Osijeku, 10. i 11. u Vinkovcima, 12. u Sisku, 13. i 14. u Karlovcu, 15. u Šibeniku i 16. u Sinju. Osim njih, ukinut je i osnovan veći broj domobranskih bojni i satnija. Po opremljenosti, domobranske su postrojbe bile slične ostalim pričuvnim brigadama operativne vojske te su bile osposobljene za obavljanje zadaća napadnog i obrambenog karaktera.

Dio pripadnika 1. satnije 6. domobranske pukovnije, izvor rijeke Čikole, veljača 1993.

Domobranstvo je formalno bilo rezervni sastav vojske, no kako je trajao rat, a gardijske su brigade bile malobrojne, Domobranstvo je tijekom cijelog rata aktivno sudjelovalo u svim operacijama Hrvatske vojske, obrambenima i napadačkima.

Brojne domobranske postrojbe istakle su se u izvršavanju borbenih zadataka i u najznačajnijim operacijama poput Maslenice te akcije Peruča.